

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ**

**В.В. БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ, С.П. ГОРОБЕЦЬ,
О.О. ЗАВГОРОДНЯ, Д.В. МАЛЯР, О.О. АЛСУФ'ЄВА**

МАКРОЕКОНОМІКА

Частина II

Затверджено

навчально-методичною комісією НМетАУ
з напрямку підготовки 6.030509 – Облік і аудит
(Протокол № 03/15-16 від 11.02.2016 р.)

Дніпропетровськ НМетАУ 2016

УДК 330

Макроекономіка. Частина II: Конспект лекцій з дисципліни для студентів / В.В. Білоцерківець, С.П. Горобець, О.О. Завгородня та ін. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2016. – 33 с.

Викладені базові методологічні та теоретичні положення макроекономіки, розкриті закони функціонування і розвитку національної економіки, основні макроекономічні проблеми та шляхи їх вирішення, механізми досягнення рівноваги на ринку грошей та засади антиінфляційної політики.

Призначений для студентів напряму 6.030509 – облік і аудит та інших економічних спеціальностей.

Лл. 20. Табл. 2. Форм. 33. Бібліогр. 12.

Друкується за авторською редакцією.

Рецензенти: І.Г. Романовський, канд. екон. наук, доц. (НМетАУ)
Г.М. Пилипенко, д-р екон. наук, проф. (ДВНЗ «Національний гірничий університет»)

© Національна металургійна академія України

© Білоцерківець В.В., Горобець С.П., Завгородня О.О., Маляр Д.В., О.О. Алсуф'єва, 2016

ЗМІСТ

Тема 5. ГРОШОВИЙ РИНОК.....	4
5.1. Грошова система та грошові агрегати.....	4
5.2. Грошовий ринок.....	5
5.3. Грошово-кредитна політика.....	12
Тема 6. ІНФЛЯЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ	15
6.1. Інфляція: види, причини та наслідки	15
6.2. Взаємодія інфляції та безробіття	19
Тема 7. СПОЖИВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ	23
7.1. Короткострокова функція споживання.....	23
7.2. Дostroкова функція споживання.....	26
Література.....	32

Тема 5. ГРОШОВИЙ РИНОК

План

5.1. Грошова система та грошові агрегати.

5.2. Грошовий ринок.

5.3. Грошово-кредитна політика.

5.1. Грошова система та грошові агрегати

Грошова маса – сукупність готівкових і безготівкових купівельних і платіжних коштів, що забезпечують обіг товарів і послуг у суспільстві. В агрегованому вигляді **грошову масу можна поділити на готівку та кредитні гроші**. **Готівка** являє собою зобов'язання держави, яка гарантує повсюдний прийом даних банкнот та монет в якості сплати за товари та послуги, які купуються. **Кредитні гроші** представляють собою платіжні зобов'язання певних суб'єктів господарювання. Грошова маса неоднорідна і складається з певних агрегатів. **Грошовими агрегатами** називаються складові елементи грошової маси, які умовно виділяються в порядку зменшення ступеня їх ліквідності. Не існує універсальної номенклатури агрегатів грошової маси. Склад та структура грошової маси країн залежать від загального рівня економічного розвитку, розвиненості ринкових та грошових відносин, політики Центрального банку. У розвинутих країнах виділяють наступні головні грошові агрегати: **M0, M1, M2, M3** (табл. 5.1).

Таблиця 5.1.

Структура грошової маси

Агрегат	Склад агрегату
M0	Банкноти і монети, що знаходяться в обігу (готівка)
M1	M0 + депозити до запитання, в ощадних касах, поточні рахунки
M2	M1 + термінові (ощадні) депозити з необмеженим доступом
M3	M2 + великі депозити (більше 100 тис. дол.) з фіксованим терміном + рахунки в небанківських фінансових інститутах

За поточними рахунками можуть бути виписані чеки, але проценти за ними є мінімальними або нульовими. Більшість економістів вважають **M2** – головним грошовим агрегатом на тій підставі, що він визначає кількість грошей в обігу.

5.2. Грошовий ринок

Грошовий ринок відображає попит та пропозицію грошей, а також формування рівноважної ціни грошей.

Пропозиція грошей (M_s) – це сукупність платіжних засобів, що обертаються в економіці в даний момент. До складу таких платіжних засобів відносяться — готівка поза банківською системою (**C**), депозити до запитання, чекові депозити та поточні рахунки, які суб'єкти господарювання можуть використовувати для укладання угод (**D**).

$$M_s = C + D. \quad (5.1)$$

В загальному вигляді є вірною тотожність.

$$M_s = C + D = M_3. \quad (5.2)$$

Пропозиція грошей контролюється Центральним банком країни (в Україні – Національний банк України), який прагне підтримувати її на фіксованому рівні. Тому припускають, що пропозиція грошей не залежить від величини ставки відсотка, і графічно зображають у вигляді вертикальної лінії.

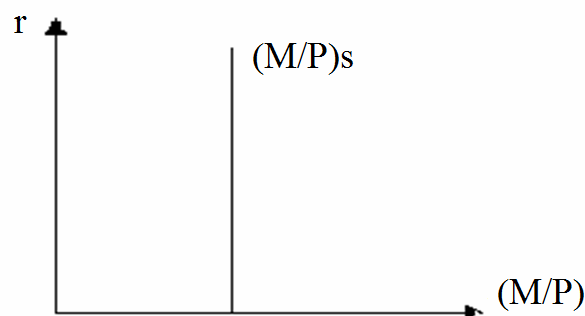

Рис. 5.1. Пропозиція грошей

Сучасна банківська система функціонує на умовах *часткового резервного покриття*. Тож банки лише частину своїх депозитів зберігають у вигляді резервів, а інші використовують для видачі позик, що обумовлює здатність банківської системи генерувати додаткову грошову масу:

$$M_s = \frac{1}{r} D, \quad (5.3)$$

де r – норма банківських резервів.

Норма банківських резервів визначається за формулою:

$$r = \frac{R}{D}, \quad (5.4)$$

де R – обов'язкові резерви (резерви, що зберігаються згідно з нормою резервування, встановленою ЦБ).

Коефіцієнт $\frac{1}{r} = m_b$ називається банківським або депозитним

мультиплікатором. Він показує, у скільки разів комерційні банки збільшують розмір грошової маси в обігу. Так, якщо норма резервування складає 20 %, то банківський мультиплікатор дорівнює 5. Це означає, що початковий кредит в 1000 гр. од. може забезпечити збільшення пропозиції грошей на 5000 гр. од. Чим вище норма обов'язкового резервування, тим менша спроможність банківської системи щодо утворення кредитних грошей.

Модель пропозиції грошей стає більш повною з урахуванням поведінки не лише комерційних банків, але і населення, яке може частину грошей з депозитів банківської системи переводити в готівку. Відповідно грошовий мультиплікатор буде розраховуватися за формулою:

$$m_r = \frac{cr + 1}{cr + rr}, \quad (5.5)$$

де m_r – грошовий мультиплікатор. Він показує, у скільки разів зміниться обсяг грошової маси (M_s) у випадку зміни грошової бази (MB); cr – коефіцієнт депонування. Він характеризує переваги населення щодо розподілу грошей між готівкою (C) і коштами на поточних рахунках (D) і визначається за формулою:

$$cr = \frac{C}{D}; \quad (5.6)$$

rr – норма резервування депозитів (коштів на поточних рахунках):

$$rr = \frac{TR}{D}, \quad (5.7)$$

де TR – загальні (фактичні) резерви комерційного банку. Вони включають обов'язкові резерви (R) і надлишкові резерви (E).

Виходячи з цього, пропозицію грошей можна представити як добуток грошового мультиплікатора (m_r) та грошової бази (MB):

$$M_s = m_r MB. \quad (5.8)$$

Грошова база включає готівку поза банківською системою C та загальні резерви комерційних банків (TR):

$$MB = C + TR. \quad (5.9)$$

Таким чином, пропозицію грошей можна визначити як функцію від чотирьох змінних.

$$M_s = f(MB, rr, E, cr). \quad (5.10)$$

Пропозиція грошей пропорційна величині грошової бази (MB). Її збільшення за рахунок готівки призведе до безпосереднього збільшення грошової маси в обігу. Збільшення ж грошової бази внаслідок нарощування банківських резервів при незмінній нормі обов'язкового резервування забезпечить підвищення обсягів грошової маси *опосередковано* через механізм кредитної мультиплікації в системі комерційних банків.

Пропозиція грошей має зворотну залежність від норми резервування депозитів (rr) та коефіцієнту депонування (cr).

Попит на гроші. Вихідним моментом для визначення функції попиту на гроші згідно кількісної теорії грошей є рівняння І. Фішера: $MV = PQ$.

Це ж рівняння можна представити у версії кембріджської школи:

$$M = \frac{PY}{V} = kPY, \quad (5.11)$$

де $k = \frac{1}{V}$ – величина, зворотна швидкості обертання грошей.

Згідно з рівнянням (5.11), обсяг грошової маси має бути пропорційний номінальному **ВВП** (PY), оскільки передбачається, що швидкість обертання грошей (V) та реальний обсяг виробництва (Y) у короткостроковому періоді є постійними величинами. Так, незмінність швидкості обертання грошей (V) є наслідком сталості структури угод в межах національної економіки. Реальний **ВВП** змінюється лише у разі істотної модернізації технології виробництва та нарощування необхідних економічних ресурсів, що можливе протягом тривалого періоду часу.

За поглядами *монетаристів*, темпи росту грошової маси мають бути адекватними темпам зростання реального **ВВП**, що забезпечує стабільність

рівня цін в економіці, а величина попиту на реальні грошові запаси $\left(\frac{M}{P}\right)$ є функцією доходу, тобто реальний попит на гроші пропорційний доходу.

$$\left(\frac{M}{P}\right)_d = kY. \quad (5.12)$$

Дж. М. Кейнс пояснював прагнення людей зберігати частину власного багатства у вигляді грошей тим, що останні володіють властивістю абсолютної ліквідності. Виходячи з цього попит на гроші, на його думку, є похідною від того, як ціниться на даний момент властивість ліквідності. На цій підставі даний підхід до аналізу попиту на гроші отримав назву *теорії переваги ліквідності*.

Кейнсіанська теорія розглядає попит на гроші як наслідок системи *мотивів* економічного суб'єкта, що спонукає його зберігати частину свого багатства у формі ліквідних грошових активів. Так, виділяються трансакційний та спекулятивний мотиви, а також мотив перестороги.

Трансакційний мотив – збереження грошей внаслідок необхідності укладання певних угод.

Спекулятивний мотив – збереження грошей, виходячи з невизначеності майбутньої вартості інших фінансових активів.

Мотив перестороги – збереження грошей для здійснення незапланованих купівельних операцій у відповідності з майбутніми непередбачуваними обставинами.

Мотиви трансакційний та перестороги обумовлюють виникнення попиту на гроші для укладання угод. Спекулятивний мотив забезпечує виникнення попиту на гроші з боку активів. Інтенсивність того або іншого мотиву і відповідно обсяги операційного або спекулятивного попиту на гроші визначаються низкою *факторів*, перш за все, рівнем доходу, швидкістю обертання, ставкою відсотка. Провідним фактором *попиту на гроші з боку угод* постає *рівень доходу*. Чим вищий дохід в суспільстві, чим більше відбувається угод, чим вище рівень цін, тим більшою є потреба у грошах для обслуговування економічних угод в межах національної економіки. Кейнсіанці вважають швидкість обертання грошей мінливою та непередбачуваною, що позначається на рухливості операційного попиту на гроші. Відповідно до теорії переваги ліквідності вона знаходиться у прямій залежності від ставки відсотка і

зворотній залежності від обсягу пропозиції грошей. Проте, у спрощеній моделі попиту на гроші з боку угод припустимо, що обсяг попиту не залежить від ставки відсотка та швидкості обертання. Тоді крива операційного попиту на гроші буде мати наступний вигляд (рис. 5.2).

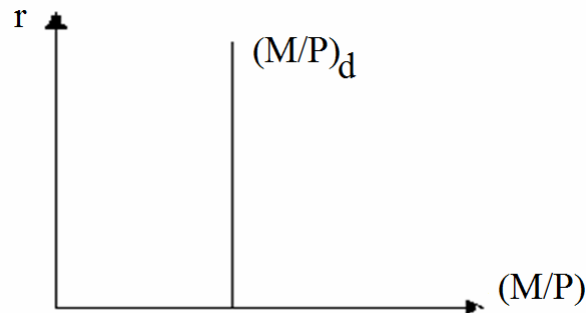

Рис. 5.2. Попит на гроші з боку угод

Згідно з кейнсіанською теорією *попит на гроші з боку активів* залежить від номінальної ставки відсотка. Економічні агенти утримують частину багатства у ліквідній формі, якщо вони вважають, що інша форма багатства може бути пов'язана з високим ризиком втрат.

Розподіл багатства на готівку і облігації, залежить від ставки відсотка: чим вона вища, тим нижчий обсяг попиту на готівку. Ставка відсотка в даному випадку виступає альтернативними витратами збереження багатства у вигляді готівки, що обумовлює зворотну залежність між обсягом спекулятивного попиту на гроші і ставкою відсотка (рис. 5.3).

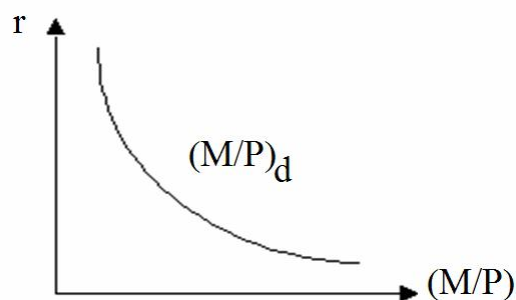

Рис. 5.3. Попит на гроші з боку активів

Таким чином, загальний попит на гроші можна представити як функцію від номінального **ВВП** та ставки відсотка.

$$\left(\frac{\mathbf{M}}{\mathbf{P}}\right)_d = \mathbf{L}(r, \mathbf{Y}). \quad (5.13)$$

Загальний попит на гроші є сумою спекулятивного та операційного попиту.

$$\left(\frac{\mathbf{M}}{\mathbf{P}}\right)_t^d = \frac{\mathbf{PY}}{\mathbf{V}} - \text{попит з боку угод (операційний)}, \quad (5.14)$$

$$\left(\frac{\mathbf{M}}{\mathbf{P}}\right)_a^d = \mathbf{L}(r) - \text{попит з боку активів (спекулятивний)}, \quad (5.15)$$

$$\left(\frac{\mathbf{M}}{\mathbf{P}}\right)^d = \left(\frac{\mathbf{M}}{\mathbf{P}}\right)_t^d + \left(\frac{\mathbf{M}}{\mathbf{P}}\right)_a^d - \text{загальний попит на гроші.} \quad (5.16)$$

Крива загального попиту на гроші представлена на рис. 5.4:

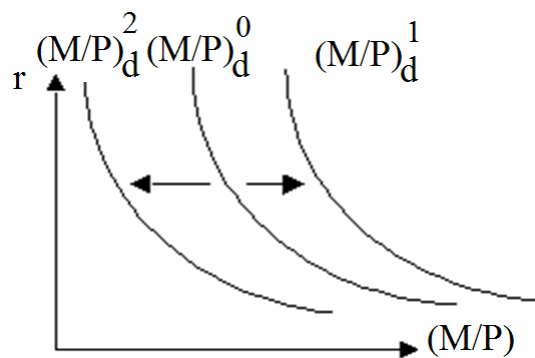

Рис. 5.4. Загальний попит на гроші

Рух вздовж кривої загального попиту на гроші виражає залежність зміни обсягу попиту від зміни процентної ставки, коли інші фактори є незмінними. При високих величинах ставки відсотка крива загального попиту на гроші стає вертикальною. За умов зміни величини номінального **ВВП** відбувається зсув кривої загального попиту.

Портфельна теорія попиту на гроші – гроші розглядаються як одна із форм активів, а потреба в грошах визначається відносною привабливістю різноманітних видів активів. Вона залежить від ступеня ризику і рівня доходу, що несе з собою накопичення активу, а також від загальної суми активів. Виходячи з цього, функція попиту на гроші має наступний вигляд:

$$\left(\frac{\mathbf{M}}{\mathbf{P}}\right)_d = \mathbf{L}(r_s, r_b, \pi^e, \mathbf{W}), \quad (5.17)$$

де r_s , – реальні очікувані доходи по акціях; r_b – реальні очікувані доходи по облігаціях; π^e – очікуваний темп інфляції; \mathbf{W} – матеріальні активи.

За умов зростання r_s , або r_b попит на гроші скорочується, оскільки інші активи стають більш привабливими. Те ж саме відбувається і за умов зростання

очікуваного темпу інфляції. Внаслідок нарощування W потреба в грошах зростає на тій підставі, що збільшується загальна сума активів i , відповідно, абсолютна величина накопичення кожного з них.

Рівновага на грошовому ринку. Припустимо, що пропозиція грошей є фіксованою, рівень цін стабільним, а номінальна ставка відсотка дорівнює реальній. Такі передумови є близькими до економічних реалій у короткостроковому періоді, водночас їх введення дозволяє уникнути багатьох складнощів. Тоді графічна модель ринку грошей має наступний вигляд:

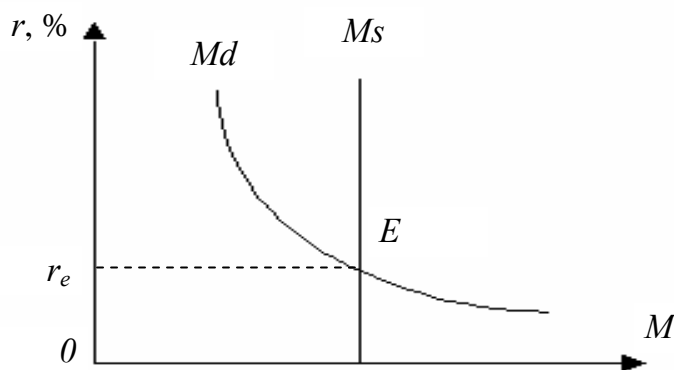

Рис. 5.5. Графічна модель грошового ринку

На рис. 5.5 точка E знаходиться на перетині кривих попиту та пропозиції грошей і визначає ціну грошей – ставку відсотка r_e , яка віддзеркалює альтернативну вартість збереження грошей у готівці. Стан рівноваги постійно змінюється під впливом різноманітних факторів.

Якщо уявити, що пропозиція грошей збільшилася, то відбувається зсув кривої пропозиції праворуч (рис. 5.6).

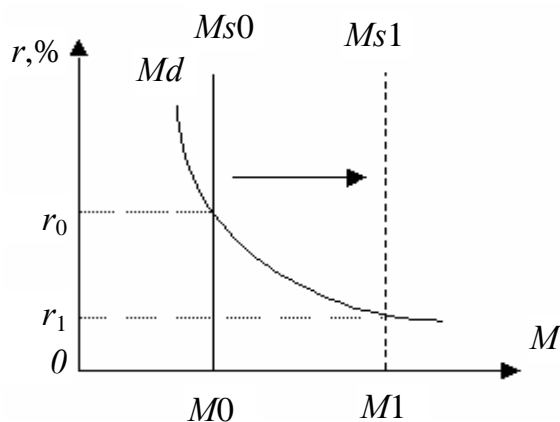

Рис. 5.6. Рівновага грошового ринку та зростання пропозиції грошей

За умов нарощування пропозиції грошей в економіці утворюється їх тимчасовий надлишок, що відбивається у намаганнях населення позбутися своїх грошових запасів шляхом придбання різноманітних цінних паперів. Такі дії населення обумовлюють збільшення обсягу попиту на цінні папери та підвищення ціни на них і відповідне зниження ставки відсотка. Ліквідність падає у ціні, встановлюється нова рівновага при меншій ставці відсотка r_1 . За умов зменшення пропозиції грошей відбуваються зворотні тенденції.

У разі збільшення номінального **ВВП** зростає попит на гроші, що відображається на графічній моделі грошового ринку у вигляді зсуву кривої попиту праворуч-вгору (рис. 5.7). У такому випадку переваги населення та фірм схиляються на користь утримання активів у грошовій формі. За умов незмінності пропозиції грошей відбувається зростання ціни грошей.

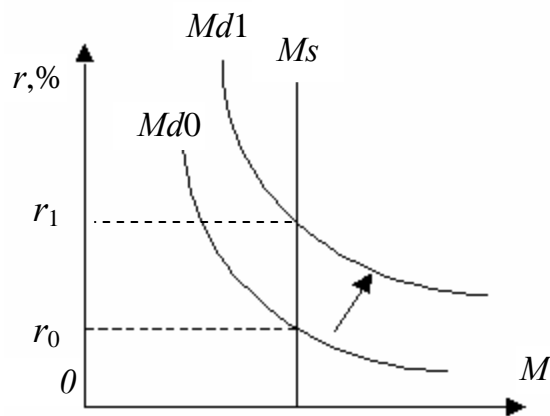

Рис. 5.7. Зміна стану грошового ринку внаслідок росту попиту на гроші

5.3. Грошово-кредитна політика

Грошово-кредитна політика являє собою систему державних заходів у сфері грошового обігу і кредитних відносин. Цільовою функцією грошово-кредитної політики є досягнення оптимальної рівноваги ринку грошей з метою забезпечення стабільності грошового обігу. Виконання цільової функції грошово-кредитної політики держави забезпечується шляхом досягнення таких тактичних цілей, як підтримання: 1) необхідного обсягу грошової маси, 2) певного рівня ставки відсотка; 3) обмінного курсу.

Грошово-кредитна політика є складовою загальнонаціональної економічної політики, тому вона стає найбільш результативною, якщо

відповідним чином кореспондується з фіскальним, зовнішньоторговельним, структурним та іншими видами державного регулювання.

Розробка та безпосередня реалізація грошово-кредитної політики здійснюється її провідними *суб'єктами*:

- банківська система – Національний банк України і комерційні банки;
- урядові структури – Міністерство фінансів України чи казначейство, органи нагляду за діяльністю банків і контролю за грошовим обігом, інституції зі страхування депозитів, інші установи.

Дані суб'єкти застосовують низку *інструментів*, що поділяються на прямі, опосередковані та додаткові.

До *інструментів прямого регулювання* відносяться встановлення лімітів кредитування Національним банком України комерційних банків; пряме регулювання ставки відсотка; встановлення прямих обмежень на здійснення емісійно-касових операцій; встановлення обмежень чи заборона щодо кредитування Національним банком України потреб бюджету; прямий розподіл кредитних ресурсів, що надаються комерційним банкам у порядку рефінансування, між пріоритетними галузями, виробництвами, регіонами тощо.

До *інструментів опосередкованого регулювання* належать: зміна норми обов'язкових резервів; зміна облікової ставки; операції на відкритому ринку.

Додатковими інструментами грошово-кредитної політики вважаються: проведення грошової реформи; лібералізація цін; регулювання операцій комерційних банків на фондовому ринку; обмеження споживчого кредиту; зміна умов державної реєстрації банків тощо.

Ефективність тих або інших інструментів є похідною від рівня розвитку грошового ринку. Для економічних систем з низьким рівнем розвитку грошового ринку є характерним застосування і прямих, і опосередкованих інструментів. По мірі вдосконалення грошово-кредитних відносин, стабілізації грошового обігу, розвитку ринку цінних паперів відбувається поступовий зсув у бік залучення переважно опосередкованих інструментів. До них відносять:

Операції на відкритому ринку – це купівля-продаж державних цінних паперів. **Резервна норма**. При підвищенні резервної норми можливості комерційних банків кредитувати економіку зменшуються, пропозиція грошей скорочується, що призводить до зменшення інвестицій й уповільнення економічного зростання. **Облікова ставка**. Реагуючи на зміну економічної

кон'юнктури, Національний банк України може як збільшувати, так і зменшувати облікову ставку і, отже, змінювати грошову пропозицію.

Політика «дорогих грошей» або рестриктивна грошово-кредитна політика проводиться у тому випадку, якщо необхідно зменшити рівень інфляції. Зростання облікової ставки знижує бажання комерційних банків одержувати кредити і таким чином зменшує грошову пропозицію в країні. В результаті багато фірм, позбавлених можливості одержати кредит, скорочують виробництво. Проводячи політику «дорогих грошей», ціною падіння виробництва і зростання безробіття намагаються знизити темпи інфляції.

Політика «дешевих грошей» або експансіоністська грошово-кредитна політика проводиться у тому випадку, якщо необхідно уповільнити спад виробництва, підтримати підприємства. В результаті відбувається «накачка» економіки грошима, що може викликати зростання інфляції.

Національний банк України не в змозі одночасно регулювати рівень грошової маси та ставки відсотка. В зв'язку з цим рішення щодо спрямованості грошово-кредитного регулювання приймається виходячи з конкретних причин і характеру динаміки попиту на гроші. Як правило, оптимальною є **гнучка грошово-кредитна політика**, що полягає у встановленні необхідного рівня ставки відсотка. В цьому випадку крива пропозиції грошей буде дуже еластичною, а наслідком реалізації державної політики стане значне збільшення грошової маси у порівнянні із зміною ставки відсотка.

У разі підвищення попиту на гроші внаслідок інфляційних процесів найбільш доцільною є **жорстка грошово-кредитна політика**, що полягає у підтримці фіксованого обсягу грошової маси.

Грошово-кредитна політика має визначений **передатний механізм**. Як правило, виділяють 3 головних його ланки: а) зміна обсягу реальної пропозиції грошей або ставки відсотка; б) реакція сукупних видатків на динаміку ставки відсотка та грошової маси; в) відповідна зміна обсягів виробництва.

Основні терміни і поняття

Грошова маса, грошова база, грошові агрегати, депозитний мультиплікатор, грошовий мультиплікатор, ліквідність, облікова ставка, обов'язкова резервна норма, операції на відкритому ринку, попит на гроші для угод, попит на гроші як актив, пропозиція грошей.

ТЕМА 6. ІНФЛЯЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ

План

6.1. Інфляція: види, причини та наслідки.

6.2. Взаємодія інфляції та безробіття.

6.1. Інфляція: види, причини та наслідки

Інфляція – це зростання загального рівня цін в економіці впродовж певного періоду, що супроводжується знеціненням національної грошової одиниці. У буквальному перекладі термін "інфляція" (від лат. inflatio) означає «здуття», тобто переповнення каналів обігу надлишковими паперовими грішми, не забезпеченими відповідним зростанням товарної маси.

Не будь-яке зростання цін є показником інфляції, тому розрізняють інфляційні та неінфляційні явища. Неінфляційним є зростання цін внаслідок підвищення продуктивності праці, стихійних лих.

Для оцінки інфляційних процесів використовують **індекси цін**. До основних індексів інфляції, що використовуються у міжнародній практиці, належать наступні: показник інфляції або *безумовний дефлятор* (Implicit Deflator), *індекс цін* (Price Index), *індекс промислових або оптових цін* (PPI або Producer Price Index), *індекс споживчих або роздрібних цін* (CPI або Consumer Price Index). Індекс цін характеризує **рівень інфляції** (π), що показує, як змінилися ціни в національній економіці за певний період. *Темп інфляції* характеризує динаміку інфляційних процесів. Для поточного періоду темп інфляції можна обчислити на такий спосіб:

$$\text{Темп інфляції} = \frac{\pi - \pi_0}{\pi_0} \cdot 100\% . \quad (6.1)$$

Для оцінки приблизної кількості років, що необхідні для подвоєння рівня цін у національній економіці, використовують *правило «величини 70»*, за яким розраховують співвідношення числа 70 та темпу збільшення рівня цін:

$$\begin{array}{l} \text{Кількість років,} \\ \text{необхідна для подвоєння} \\ \text{рівня цін} \end{array} = \frac{70 \text{ років}}{\text{Рівень щорічного} \\ \text{зростання цін (y\%)}} \quad (6.2)$$

Види інфляції виділяються за різними критеріями. За темпом зростання цін розрізняють помірну, галопуючу інфляцію та гіперінфляцію. Помірна або стимулююча, регульована інфляція, коли відбувається зростання цін до 10 % за рік, властива більшості країн з розвинутою ринковою економікою. Помірну інфляцію, за якою ціни зростають до 5 % за рік, називають *повзучою*. При *галопуючій інфляції* ціни зростають на 20-50 % за рік. Для *гіперінфляції* характерне зростання цін на 50 % за місяць. Розбіжність рівнів цін і заробітної плати стає катастрофічною, різко знижується добробут населення.

За ступенем зростання цін у різних товарних групах поділяють збалансовану та незбалансовану інфляцію. При *збалансованій* інфляції ціни товарів різних товарних груп залишаються незмінними у відносному вимірі, а при *незбалансованій* - змінюються в різних пропорціях. Збалансована інфляція веде до періодичного підвищення цін товарів. Незбалансованість інфляції веде до зростання невизначеності в економіці, утруднює раціональний вибір у сфері інвестування, спекулятивно-посередницьких операцій.

За ступенем *передбачуваності* розрізняють очікувану та неочікувану інфляцію. *Очікувана* інфляція прогнозується заздалегідь з достатнім ступенем надійності, а *неочікувана* - виникає стихійно, спорадично, її прогнозування майже неможливе. Так, якщо всі економічні суб'єкти знають напевно, що в поточному році ціни зростуть, то вони мають цілий рік на завчасну адаптацію до прогнозованого стрибка цін. У випадку непередбачуваності зростання цін може відбутися істотний перерозподіл прибутковості економічної діяльності.

Комбінація збалансованої й очікуваної інфляції не наносить відчутної економічної шкоди, а комбінація незбалансованої й неочікуваної є особливо небезпечною, здатна викликати великі суспільні втрати. Варіанти поєднання різних видів інфляції наводяться у таблиці 6.1. Зростання номера варіанту поєднання видів інфляції означає збільшення зростання труднощів адаптації до неї. Чим швидше зростають ціни, тим гірші наслідки кожної з комбінацій.

Таблиця 6.1.

Варіанти поєднання видів інфляції

ВИДИ ІНФЛЯЦІЇ	ОЧІКУВАНА	НЕОЧІКУВАНА
ЗБАЛАНСОВАНА	№ 1	№ 2
НЕЗБАЛАНСОВАНА	№ 3	№ 4

Залежно від причин і механізму зростання загального рівня цін розрізняють *інфляцію попиту* та *інфляцію пропозиції*. **Інфляція попиту**

виникає в умовах зростання сукупного попиту при повній завантаженості виробничих потужностей та зайнятості ресурсів. У цій ситуації пропозиція товарів не збільшується, що й призводить до зростання цін. **Інфляція пропозиції** виникає внаслідок зростання витрат виробництва.

Інфляція попиту має місце у короткостроковому і довгостроковому періодах (рис. 6.1). Так, внаслідок зростання попиту реальний обсяг виробництва зростає ($Y_1 < Y_2$), рівень цін на кінцеві товари підвищується ($P_1 < P_2$), що сприяє підвищенню зайнятості ресурсів та зменшенню рівня безробіття. До *причин* інфляції попиту належать чинники зрушення кривої сукупного попиту, в тому числі збільшення реального споживання, запланованих інвестицій, державних закупівель або чистого експорту, а також політика держави.

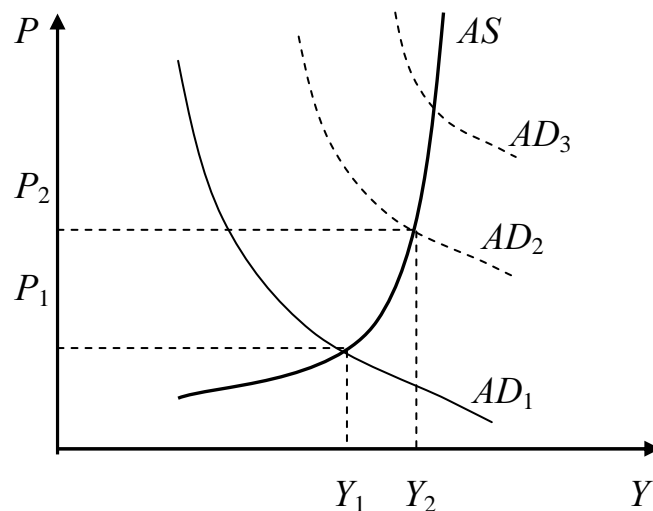

Рис. 6.1. Інфляція попиту

У разі довгострокової експансіоністської політики сукупний попит та інфляційні очікування зростають, підштовхуючи одне одного, що призводить до розгортання інфляційних процесів. Якщо у короткостроковому періоді експансіоністська політика виявляється ефективною, оскільки стимулює реальне економічне зростання, то її продовження в довгостроковому періоді зумовить подальше розкручування інфляційної спіралі.

Інфляція пропозиції викликається різними зрушеннями сукупної пропозиції. Шок пропозиції веде до нової рівноваги (рис. 6.2), що характеризується скороченням обсягу виробництва ($Y_1 > Y_2$), зменшенням рівня зайнятості ресурсів та зростанням рівня цін ($P_1 < P_2$). У довгостроковому періоді економіка може повернутися до попереднього рівноважного стану, але це – тривалий процес.

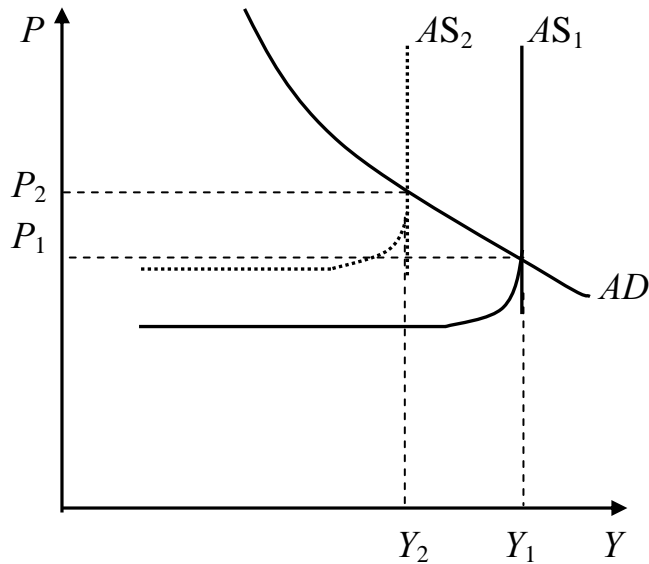

Рис. 6.2. Інфляція пропозиції

Виділяють й інші види інфляції. Під *інерційною* інфляцією розуміють зростання загального рівня цін із року в рік приблизно однаковим темпом. *Класична* інфляція спостерігалась до 30-х років ХХ ст., була епізодичною – тривала кілька років і переходила у дефляцію (зниження загального рівня цін) та локальною; *сучасна* інфляція має хронічний характер, практично не супроводжується дефляцією, охоплює майже всі країни.

Інфляція – багатофакторний процес, *причини інфляції* різноманітні. Однією з найстаріших концепцій інфляції є *кількісна теорія грошей*, за якою будь-яка зміна кількості грошей в обігу веде до пропорційної зміни абсолютного рівня цін товарів і послуг. Дж. М. Кейнс розвинув *теорію інфляційного розриву* – інфляція виникає, коли сукупні видатки перевищують обсяг національного продукту. *Монетаристи* вважають причиною інфляції надмірний темп зростання грошової маси порівняно з темпами зростання **ВВП**.

До *безпосередніх чинників* зростання цін належать наступні:

- *Дефіцит державного бюджету*, що покривається за рахунок емісії, яка веде до необґрунтованого збільшення грошової маси.
- *Інфляційно небезпечні інвестиції*.
- *Недосконалість ринкової конкуренції*, існування монополій та необґрунтованих привілеїв.
- *Імпорт інфляції*, роль якого зростає разом з розвитком глобалізації.
- *Інфляційні очікування*, що набувають перманентного характеру.
- *Диспропорції* темпів зростання грошової маси та **ВВП**, структури національної економіки.

До основних *наслідків інфляції* відносяться: перерозподіл доходів і багатства, падіння рівня життя та зниження ефективності функціонування національної економіки. Спостерігається відрив номінального доходу від реального, прискорюється матеріалізація грошових запасів, зростає недосконалість економічної інформації, зменшується реальна процентна ставка тощо. Непередбачувана інфляція дозволяє позичальникам повертати борги знеціненими грошми. Уряд може сплачувати державний борг грошми, що мають меншу купівельну спроможність, ніж узяті у позику. Інфляція стає *неявним податком*, що полегшує реальний тягар державного боргу. Непередбачувана інфляція *перерозподіляє доходи* від тих, хто отримує *фіксовані номінальні доходи*, до інших груп населення. Крім того, прогресивне оподаткування доходів внаслідок зростання інфляції автоматично збільшує податкові вилучення. Швидке та незбалансоване зростання цін необґрунтовано покращує становище одних і погіршує становище інших.

В умовах інфляції економічні суб'єкти прагнуть *матеріалізувати грошові запаси*, які швидко знецінюються. Фірми розробляють плани щодо активізації використання грошових ресурсів. Стимулюється надмірний темп накопичення матеріальних запасів. Дефіцит зростає паралельно з затоварюванням складів підприємств, квартир населення. *Недосконалість й обмеженість економічної інформації* заважають плануванню діяльності економічних суб'єктів, які починають помилятися щодо вибору ціни, оцінок майбутніх прибутків і доходів, втрачаються економічні стимули, знижується підприємницька активність. *Зменшується реальна процентна ставка* на величину щорічного відсотка зростання інфляції. Гроші за умов гіперінфляції починають втрачати здатність виконувати свої функції, натуралізуються господарські зв'язки, поширюються стихійні процеси в економіці.

6.2. Взаємодія інфляції та безробіття

Залежність між рівнями заробітної плати і безробіття була виведена А. Філіпсом на підставі даних статистики Великої Британії майже за сторічний період. Поглиблюючи означені теоретичні розробки, П. Семюельсон та Р. Солоу модифікували криву Філіпса, замінивши ставки заробітної плати на темпи зростання товарних цін (рис. 6.3). За сучасною концепцією, рівень інфляції (π) залежить від: рівня очікуваної інфляції (π^e); рівня циклічного безробіття – відхилення фактичного безробіття від природного рівня ($u-u^*$); шоків пропозиції (ϵ). Сучасна крива Філіпса має такий аналітичний вигляд:

$$\pi = \pi^e - \beta(u - u^*) + \varepsilon, \quad (6.3)$$

де $\beta > 0$ – коефіцієнт чутливості інфляції до рівня циклічного безробіття.

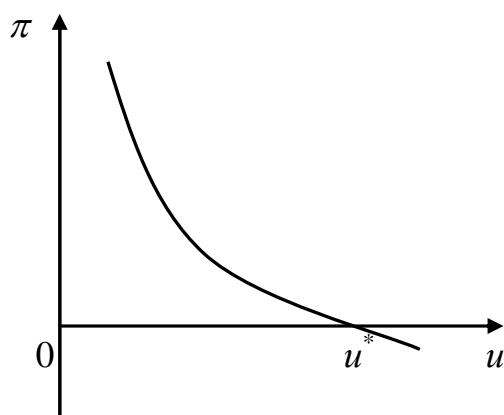

Рис. 6.3. Крива Філіпса

Розрізняють *короткострокову криву Філіпса* та *довгострокову криву Філіпса*, яка є вертикальною лінією, що піднімається угору на рівні природної норми безробіття (рис. 6.4). За цими кривими, якщо у короткому періоді існує можливість зменшувати рівень безробіття за рахунок зростання інфляції, у довгостроковому періоді така можливість вибору зникає.

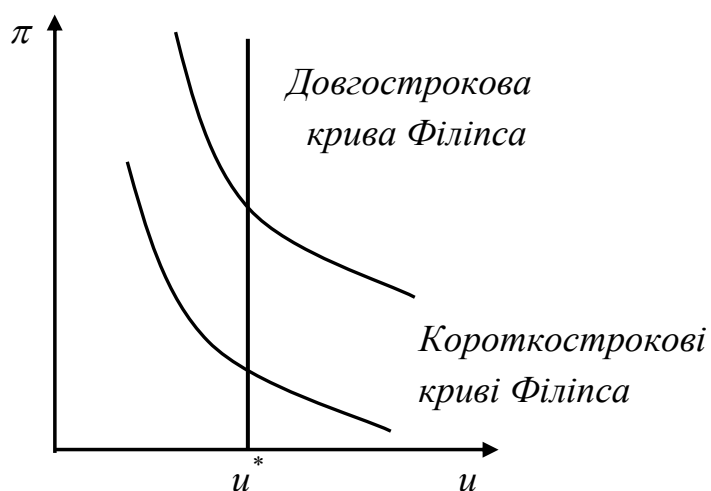

Рис. 6.4. Короткострокові та довгострокова криві Філіпса

За *інерційним темпом інфляції*, коли рівень безробіття дорівнює природному, крива Філіпса залишається стабільною. Збурення у сукупних попиту чи пропозиції веде до її зсуву (рис. 6.5). Відхилення рівня безробіття від природного змінюватиме темп інфляції. Якщо він нижчий за природний, то темп інфляції зростатиме, а крива пересуватиметься Філіпса праворуч-вгору.

За теорією адаптивних очікувань, формування інфляційних прогнозів відбувається на підставі даних за попередній період. Підвищення очікуваного темпу інфляції переміщує криву Філіпса праворуч-вгору (рис. 6.5), рівень інфляції підвищується при незмінному рівні безробіття.

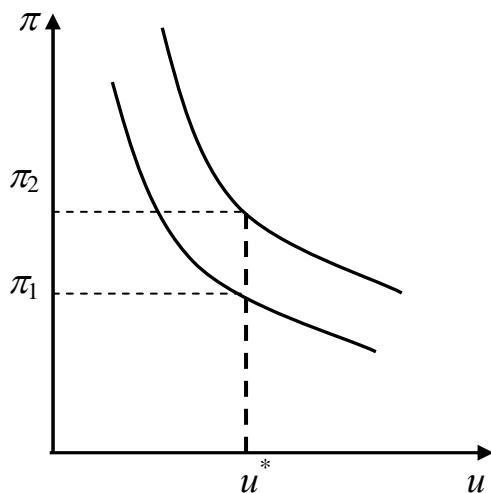

Рис. 6.5. Вплив очікуваної інфляції на вибір між інфляцією і безробіттям

Прихильники теорії раціональних очікувань заперечують наявність вибору між інфляцією і безробіттям. Крива Філіпса є вертикальною лінією і у довгостроковому, й у короткостроковому періоді, оскільки економічні суб'єкти розуміють, як функціонує національна економіка. Формуючи раціональні очікування, вони нейтралізують негативний вплив очікуваної інфляції на свої реальні доходи. Намагання уряду щодо стимулювання економічного розвитку та підвищення рівня зайнятості ведуть лише до зростання цін.

Стагфляція – це економічний феномен, який характеризується поєднанням спаду економічної активності (стагнації) й інфляції. Графічно стагфляцію можна зобразити зсувом кривої Філіпса праворуч-вгору (рис. 6.6).

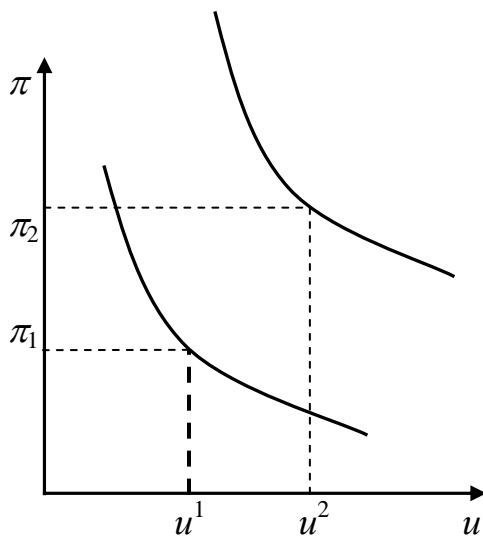

Рис. 6.6. Стагфляція

Інфляція є дуже складним, багатофакторним економічним процесом, і тому боротьба з нею вимагає від держави реалізації комплексу заходів.

Дефляційна політика включає методи обмеження платоспроможного попиту через фінансовий та кредитно-грошовий механізм та проводиться за умов, коли інфляція спричиняється переважно тиском зайвих грошей у каналах обігу. Важливим інструментом дефляційної політики є *кредитна рестрикція та таргетування*. За грошовим правилом монетаристів, щорічний темп зростання пропозиції грошей має дорівнювати темпові економічного зростання, який для більшості розвинутих країн становить 3-5 % в рік. Дефляційна політика за послідовного її проведення може дати бажаний результат, проте її реалізація пов'язана з соціальним напруженням, загрожує банкрутством підприємств, зниженням рівня зайнятості тощо.

Політика доходів передбачає державний контроль за заробітною платою й цінами. Це вимагає від підприємців утримуватись від підвищення цін на товари, послуги, фактори виробництва. Державний контроль може полягати у фіксації зарплати і цін на певному рівні, встановленні темпів їх зростання.

Проведення *грошових реформ*, серед яких розрізняють перехід від однієї грошової системи до іншої; заміну монети та грошових знаків; заміну порядку емісії також може використовуватись як один із засобів боротьби з інфляцією.

Для інфляції, яка вже розвинулась, використовують **стримувальну макроекономічну політику**, що ґрунтується на можливості вибору між інфляцією та безробіттям у короткостроковому періоді. **Антиінфляційна стратегія** у якості складових має охоплювати ефективну монетарну політику, впорядкування державних фінансів, раціоналізацію структури національної економіки та зовнішньоекономічної діяльності, що мають бути узгоджені щодо регулювання загального рівня цін країни у близькій та віддаленій перспективі. Антиінфляційна політика держави повинна бути обґрунтованою, комплексною, включати заходи, спрямовані на всебічне стимулювання суспільного розвитку.

Основні терміни і поняття

Інфляція, темп інфляції, правило «величини 70», стагфляція, дефляція, крива Філіпса в короткостроковому періоді, крива Філіпса в довгостроковому періоді, теорія раціональних очікувань, теорія адаптивних очікувань, антиінфляційна політика, антиінфляційна стратегія .

ТЕМА 7. СПОЖИВАННЯ

План

7.1. Короткострокова функція споживання.

7.2. Довгострокова функція споживання.

7.1. Короткострокова функція споживання

Розгляду функції споживання передуює характеристика ряду базових понять. *Доход кінцевого використання* являє собою джерело особистого споживання та особистих заощаджень.

$$DI = C + S, \quad (7.1)$$

де **DI** – обсяг доходу кінцевого використання; **C** – обсяг особистого споживання; **S** – обсяг особистих заощаджень.

Особисті заощадження – частина доходу кінцевого використання, яка не призначена для *особистого споживання*.

Відношення $\frac{C}{DI}$ називається «*середня схильність до споживання*».

Середня схильність до споживання – відносна характеристика частини доходу кінцевого використання, що призначена для споживання.

$$APC = \frac{C}{DI}, \quad (7.2)$$

де **APC** – середня схильність до споживання.

Відношення $\frac{S}{DI}$ називається «*середня схильність до заощадження*» – відносна характеристика частини доходу, яка не призначена для споживання.

$$APS = \frac{S}{DI}, \quad (7.3)$$

де **APS** – середня схильність до заощадження.

Сума середньої схильності до споживання і середньої схильності до заощадження дорівнює: $APC + APS = 1$.

Якщо дохід кінцевого використання змінюється на величину ΔDI , то

$$\Delta DI = \Delta C + \Delta S, \quad (7.4)$$

де ΔDI – зміна доходу кінцевого використання; ΔC – зміна споживання; ΔS – зміна заощаджень.

Відношення $\frac{\Delta C}{\Delta DI}$ одержало назву «гранична схильність до споживання»

– відносна характеристика частини зміни доходу, яка споживається.

$$MPC = \frac{\Delta C}{\Delta DI}, \quad (7.5)$$

де MPC – гранична схильність до споживання.

Відношення $\frac{\Delta S}{\Delta DI}$ одержало назву «гранична схильність до заощадження»

– відносна характеристика частини зміни доходу, що не споживається.

$$MPS = \frac{\Delta S}{\Delta DI}, \quad (7.6)$$

де MPS – гранична схильність до заощадження.

Сума граничної схильності до споживання і граничної схильності до заощадження дорівнює 1.

Припущення в короткостроковому періоді: 1) дохід являє собою не лише джерело споживання та заощаджень, але й виконує роль чинника, що впливає на обсяги споживання і заощаджень; 2) домогосподарства, вирішуючи, скільки спожити і заощадити, керуються насамперед фактором доходу; 3) домогосподарства в рішеннях про споживання та заощадження виходять з поточного доходу; 4) домогосподарства свої рішення про споживання і заощадження засновують не на номінальному, а на реальному доході.

Функція споживання в короткостроковому періоді – залежність між обсягом споживання та розмірами доходу при усіх його значеннях:

$$C = f(DI). \quad (7.7)$$

Кейнсіанська функція споживання виглядає таким чином:

$$C = C_a + c \cdot DI, \quad (7.8)$$

де C_a – обсяг автономного споживання; c – гранична схильність до споживання.

Автономне споживання C_a – частина споживання, що не залежить від обсягу доходу. За рахунок автономного споживання розміри споживання

можуть змінюватися при незмінному доході. В міру зростання реального доходу середня схильність до заощадження **APS** зростає, отже, середня схильність до споживання **APC** знижується, а гранична схильність до споживання знаходиться у межах $0 < \text{MPC} < 1$.

Графік кейнсіанської функції споживання зображений на рис. 7.1.

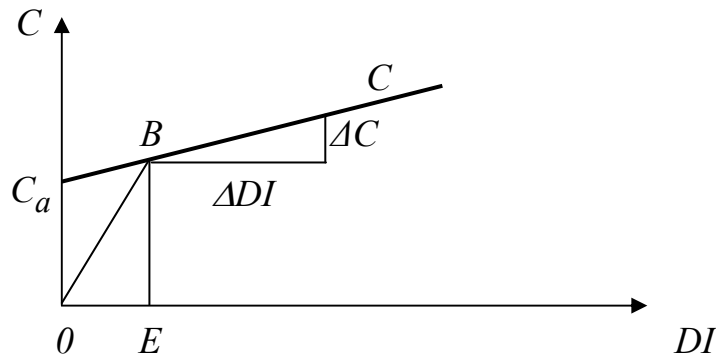

Рис. 7.1. Кейнсіанська функція споживання

Графічна інтерпретація граничної схильності до споживання полягає в тому, що **MPC** в даній точці дорівнює тангенсу кута між лінією споживання та лінією, паралельною абсцисі. **APC** дорівнює нахилу лінії, яка з'єднує початок координат і певну точку на лінії споживання.

Функція заощаджень – залежність між обсягом заощаджень і величиною доходу при його різних рівнях, її аналітичний вираз має вигляд:

$$S = f(DI). \quad (7.9)$$

$$S = -S_a + s \cdot DI, \quad (7.10)$$

де S_a – обсяг запозичень, який дорівнює величині C_a ; s – гранична схильність до заощадження.

Графік заощаджень (рис. 7.2) формується шляхом віднімання значень споживання з відповідних значень бісектриси.

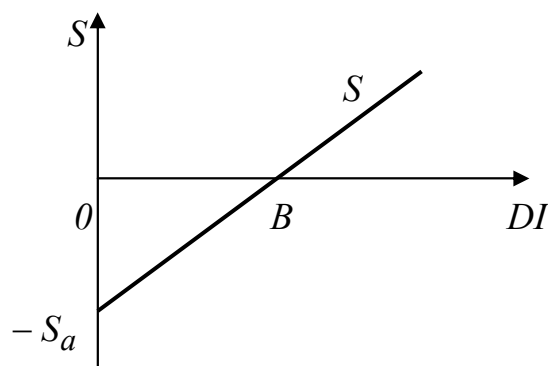

Рис. 7.2. Функція заощаджень

Обидві функції – споживання та заощаджень – вказують на дохід в якості чинника. Тим часом існують *фактори споживання і заощаджень, що не пов'язані з доходом*. До них належать:

- *очікування домогосподарств;*
- *обсяг багатства домогосподарств;*
- *загальний рівень цін;*
- *рівень заборгованості домогосподарств;*
- *рівень оподаткування домогосподарств.*

Слід відзначити однаковий результат впливу чинників, що не пов'язані з доходом, а саме зміну готовності домогосподарств до споживання і відповідно до заощадження. Якщо готовність до споживання підвищується, то графічно це відображає зсув лінії споживання вгору. На відміну від чинників, що не пов'язані з доходом, *вплив доходу* графічно виражає рух уздовж лінії споживання і лінії заощаджень.

7.2. Довгострокова функція споживання

Споживання в *довгостроковому періоді* має під собою мікроекономічне підґрунтя – міжчасовий вибір споживачів (домогосподарств). ***Міжчасовий вибір споживача*** – прийняття рішення окремим домогосподарством про споживання з урахуванням різних часових періодів.

Модель І. Фішера. Звичайно споживач витрачає свої грошові доходи не повністю. Частина доходів він заощаджує для споживання в майбутньому. Іноді споживач позичає, щоб збільшити поточне споживання, сплачуючи борг з майбутніх доходів. Раціональний споживач прагне максимізувати споживання протягом тривалого періоду. Споживач розмежовує два часових періоди – поточний та майбутній і, відповідно, він розрізняє *поточне і майбутнє споживання*. Поточний дохід споживача – Y_0 , майбутній дохід – Y_1 , поточне споживання – C_0 , майбутнє – C_1 . Проаналізуємо вибір споживача у часі в наступних *ситуаціях*:

1. *Споживач не заощаджує, а споживає.* Поточне споживання дорівнює поточному доходу $C_0 = Y_0$, а майбутнє споживання дорівнює майбутньому доходу $C_1 = Y_1$.

2. Споживач бере в борг. Він позичає за реальною процентною ставкою r .

Максимальна величина його боргу дорівнює $\frac{Y_1}{1+r}$ і становить поточну вартість майбутнього доходу, який згодом буде сплачений у формі боргу. Розміри споживання в поточному періоді дорівнюють: $V_0 = Y_0 + \frac{Y_1}{1+r}$. Величина V_0 – максимальний обсяг споживання, на який може розраховувати споживач, що позичає в поточному періоді.

3. Споживач заощаджує поточний доход у повному обсязі. В майбутньому періоді споживач одержить доход, який дорівнює $Y_0 \cdot (1+r)$ і становить майбутню вартість поточного доходу, що повністю заощаджується. Обсяг споживання в майбутньому періоді дорівнює: $V_1 = Y_1 + Y_0 \cdot (1+r)$. Величина V_1 – максимальний обсяг споживання в майбутньому періоді, на який може розраховувати той споживач, що заощаджує поточний доход.

З точки зору домогосподарства, споживання в поточному періоді та в майбутньому періоді – два різні товари. Якщо відомі їх максимальні кількості, можна побудувати лінію міжчасового бюджетного обмеження (рис. 7.3).

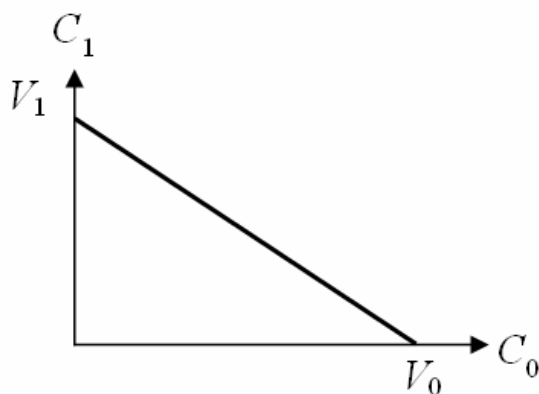

Рис. 7.3. Лінія міжчасового бюджетного обмеження

Лінія міжчасового бюджетного обмеження споживача – лінія, всім точкам якої відповідають певні комбінації споживання в поточному та майбутньому періодах, що доступні споживачу. Споживачу також доступні комбінації споживання в поточному та майбутньому періодах, які позначені точками, що лежать нижче лінії бюджетного обмеження. Проте він буде завжди обирати точку на лінії бюджетного обмеження, а не нижче неї.

Нахил лінії міжчасового бюджетного обмеження дорівнює:

$$\frac{V_1}{V_0} = -\frac{Y_1 + Y_0(1+r)}{Y_0 + \frac{Y_1}{1+r}} = -(1+r). \quad (7.11)$$

Крива байдужості відображає всі точки комбінацій поточного та майбутнього споживання, що забезпечують однаковий рівень споживання в цілому (рис. 7.4).

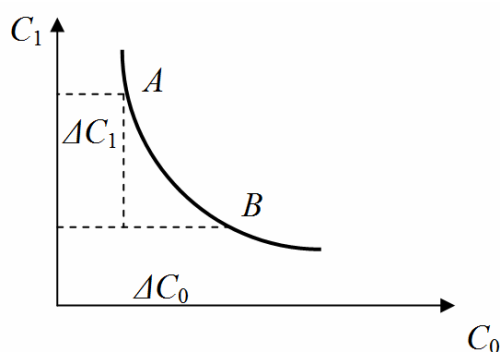

Рис. 7.4. Крива байдужості

Для споживача не має значення, яку комбінацію обрати, оскільки кожна з них забезпечує однаковий рівень споживання в цілому. У випадку збільшення поточного споживання – перехід від комбінації *A* до комбінації *B* – майбутнє споживання зменшується на величину ΔC_1 , а поточне зростає на величину ΔC_0 .

Відношення $\left| \frac{\Delta C_1}{\Delta C_0} \right|$ називається «*гранична норма заміщення майбутнього*

споживання поточним споживанням» $MRS_{C_1C_0}$ і показує обсяг майбутнього споживання, від якого відмовляється споживач, щоб збільшити на одну одиницю поточне споживання. Графічно $MRS_{C_1C_0}$ дорівнює нахилу кривої байдужості в даній точці. Прагнучи дістатися найвищої кривої байдужості, споживач зустрічається з *міжчасовим бюджетним обмеженням*. Тому він обирає найкращий варіант розподілу споживання між поточним і майбутнім періодами. Точка дотику *E* (рис. 7.5) представляє найкращу комбінацію поточного споживання і майбутнього споживання. Вираз $MRS = |1+r|$ аналітично описує умову рівноваги споживача у разі міжчасового вибору.

Умова рівноваги споживача: споживач перебуває в рівновазі, якщо розподіляє споживання між поточним і майбутнім періодом з розрахунку рівності граничної норми заміщення одиниці плюс реальна процентна ставка.

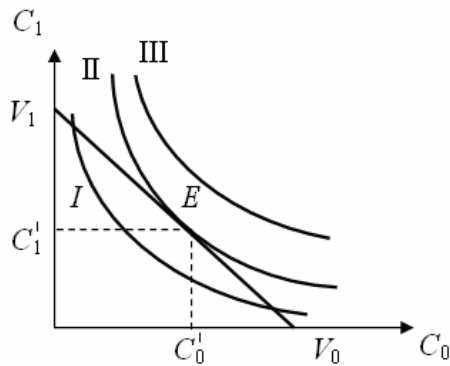

Рис 7.5. Рівновага споживача

Гіпотеза життєвого циклу Ф. Модільяні. Вона виходить з припущень:

- 1) раціональний споживач заощаджує в період з високим доходом з метою накопичення багатства для наступного його споживання в період з низьким доходом;
- 2) раціональний споживач прагне до стабільного рівня споживання після досягнення певного обсягу накопиченого багатства;
- 3) доход споживача змінюється завбачливим способом.

Суть гіпотези життєвого циклу полягає в тому, що споживання залежить від накопиченого багатства і від очікуваного поточного доходу. Відповідно функція споживання має наступний вигляд:

$$C = \alpha \cdot W + \beta \cdot Y, \quad (7.12)$$

де C – обсяг очікуваного поточного споживання; W – розміри накопиченого на даний момент багатства; Y – обсяг очікуваного поточного доходу; α – гранична схильність до споживання по багатству; β – гранична схильність до споживання по доходу.

Для даного рівня накопиченого багатства графік споживання зображений на рис. 7.6.

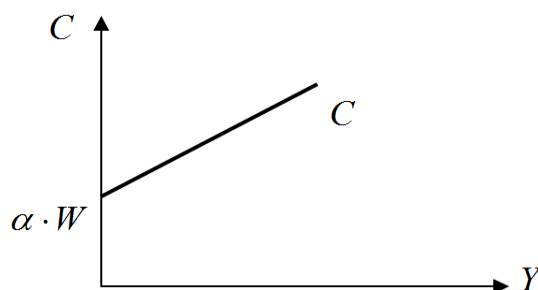

Рис. 7.6. Функція споживання відповідно до гіпотези життєвого циклу

Графік функції споживання, що відповідає гіпотезі життєвого циклу, подібний до графіка кейнсіанської функції споживання. Проте в короткостроковому періоді обсяг накопиченого багатства є заданою величиною. У довгостроковому періоді в міру збільшення розмірів накопиченого багатства обсяг споживання теж зростає. Переміщення графіка споживання вгору пояснює, чому в довгостроковому періоді середня схильність до споживання АРС залишається незмінною в міру підвищення доходу.

Гіпотеза постійного доходу М. Фрідмана підкреслює залежність споживання не тільки від поточного доходу. Проте, на відміну від гіпотези життєвого циклу, модель постійного доходу акцентує увагу на мінливості доходу в різних періодах.

Гіпотеза постійного доходу спирається на такі положення:

- 1) поточний дохід поділяється на дві частини – постійний дохід і тимчасовий дохід;
- 2) критерій поділу поточного доходу – ступінь стійкості існування відповідних частин поточного доходу;
- 3) раціональний споживач прагне витратити постійний дохід і заощаджувати більшу частину тимчасового доходу.

Суть теорії постійного доходу полягає в тому, що *споживання залежить переважно від постійного доходу*, який, згідно з очікуванням споживачів, буде існувати в майбутньому на відміну від тимчасового доходу. Відповідно до гіпотези постійного доходу функція споживання має наступний вигляд:

$$C = \alpha \cdot Y_p, \quad (7.13)$$

де Y_p – розміри постійного доходу; α – константа.

З урахуванням виразу (7.13) графік споживання являє собою промінь, який виходить з початку координат (рис. 7.7).

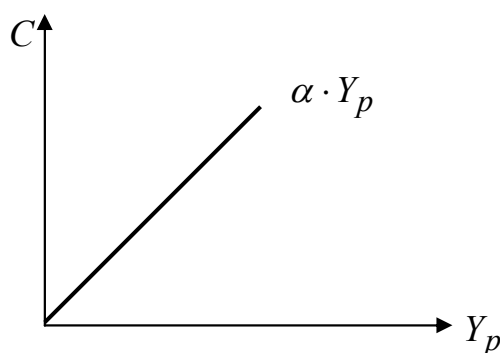

Рис. 7.7. Функція споживання згідно з гіпотезою постійного доходу

Середня схильність до споживання залишається незмінною в міру збільшення постійного доходу. Оскільки $APC = \frac{C}{Y} = \alpha \cdot \frac{Y_p}{Y}$, то середня схильність до споживання дорівнює відношенню постійного доходу до поточного доходу.

Якщо поточний дохід зростає швидше, ніж постійний, то середня схильність до споживання знижується та навпаки. Стосовно довгострокової зміни поточного доходу, то вона відображає зміну тільки постійного доходу $\Delta Y = \Delta Y_p$. Тому в довгостроковому періоді середня схильність до споживання незмінна.

Основні терміни і поняття

Особисте споживання, особисті заощадження, функція споживання, функція заощадження, середня схильність до споживання, середня схильність до заощадження, гранична схильність до споживання, гранична схильність до заощадження, кейнсіанська функція споживання, міжчасовий вибір споживача, гіпотеза життєвого циклу, гіпотеза постійного доходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Агапова Т.* Макроэкономика / *Т. Агапова Т., С. Серегина.* – Изд. 4-е. – М.: МГУ, 2001. – С. 254-302.
2. Економічна теорія. Макроекономіка / *В.М. Тарасевич, В.В. Білоцерківець, С.П. Горобець та ін.*; За ред. *В.М. Тарасевича.* – К.: Знання, 2012. – С. 36-118.
3. Економічна теорія: Підручник / *В.М. Тарасевич, В.В. Білоцерківець, С.П. Горобець та ін.*; За ред. *В.М. Тарасевича.* – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 308-389.
4. *Долан Э. Дж.* Макроэкономика: пер. с англ. / *Э. Дж. Долан, Д. Линдсей.* – С.Пб.: АОЗТ «Литера плюс», 1994. – С. 275-330.
5. *Макконнелл К.* Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ. / *К. Макконнелл, С. Брю.* – Т. I. – М.: Республика, 1992. – С. 204-210.
6. Макроекономіка: Підручник / За ред. *В.Д. Базилевича.* – К.: Знання, 2004. – С. 169-192, С. 457-530, 623-688.
7. *Мэнкью Н.Г.* Макроэкономика: пер. с англ. / *Н.Г. Мэнкью.* – М.: Изд-во МГУ, 1994. – С. 114-117, 573-614.
8. Нариси теорії національної економіки / *В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, В.М. Тарасевич та ін.*; За ред. *В.М. Тарасевича.* – Дніпропетровськ: Січ, 2015. – С. 99-150.
9. *Небава М.* Теорія макроекономіки / *М. Небава.* – К.: Слово, 2003. – С. 246-291.
10. *Панчишин С.* Макроекономіка: Навч. посібник. / *С. Панчишин.* – К.: Либідь, 2002. – С. 98-121, 366-401.
11. *Сакс Дж.* Макроэкономика. Глобальный подход: пер. с англ. / *Дж. Сакс, Ф. Ларрен.* – М.: Дело, 1996. – С. 104-141.
12. *Фишер С.* Экономика: пер. с англ. / *С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи.* – М.: «Дело ЛТД», 1993. – С. 454-457.